

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ”

Факултет „Финанси“

Катедра „Финанси и кредит”

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на научната

и образователна степен „доктор“

(по икономика) по докторска програма

„Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси)

на тема:

Проблеми и перспективи пред международното фискално сътрудничество при изграждане институциите за финансово разузнаване в Република Косово

Докторант:

Ярослав Петров № D020214114

Научен ръководител:

доц. д-р Валентин Милинов

Свищов
2018 год.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедрения съвет на катедра „Финанси и кредит“ при Факултет „Финанси“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Данни за дисертационния труд:

Брой страници – 167

Брой графики – 14

Брой таблици – 20

Брой литературни източници – 115

Брой публикации на дисертанта – 8

Защитата ще се проведе на 29.06.2018 г. от 11:00 ч. в Заседателна зала Ректорат при СА „Д. А. Ценов“.

Материалите по защитата са на разположение в Отдел „Докторантура и академично развитие“.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	4
1. Актуалност на темата.....	4
2. Обект и предмет на изследването	5
3. Изследователска теза.....	5
4. Цел на дисертационния труд	6
5. Задачи и методология на изследването.....	6
6. Структура на изследването	7
7. Приложимост на резултатите от изследването	9
II. ОСНОВНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	10
Въведение	10
Глава I. Финансово разузнаване – основен механизъм за противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма.	12
Глава II. Международно фискално сътрудничество и обмен на финансово-разузнавателна информация.....	18
Глава III. Измерване и оценка на процесите по изпиране на пари в Косово и държавите от Балканския полуостров.	22
Глава IV. Изграждане на институциите за финансово разузнаване на Република Косово – проблеми и предизвикателства.....	26
Заключение	35
III. НАСОКИ ЗА БЪДЕЩИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА.....	40
IV. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	42
V. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ДОКТОРАНТА.....	44
VI. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ.....	46

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТА

Актуалността на настоящата разработка се определя от все по-засилващата се заплаха за финансовите системи на страните от навлизане на капитали с неустановен произход. Въпреки сравнително по-слабо развитите си финансови пазари и не особено атрактивните си икономически показатели, държавите от Балканския полуостров са достатъчно привлекателни за инвестиции, целящи легализиране на приходи от незаконни дейности, както и финансиране на терористични организации. Относителната им политическа и икономическа стабилност, тяхното стратегическо географско разположение, членството им (или бъдещо членство) в Европейския съюз, в съчетание с високи нива на корупция и все още слаб капацитет за предприемане на ответни мерки, налагат ангажиране на по-голямо обществено внимание и ресурси към проблемите, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма.

Изпирането на пари, финансирането на тероризма и мерките за тяхната превенция обикновено (особено в България) се свързват на първо място с проблеми и решения от наказателно-правен характер. В противовес на това схващане, настоящата разработка е насочена изключително към техния икономически характер, като целта е да се изясни и задълбочи ролята на финансовия сектор в борбата с тези негативни явления. В тази връзка, извършените в разработката проучвания, анализи и оценки, използваната научна литература и източници на информация, изведените резултати и препоръки, са изцяло ориентирани към финансово-икономическия аспект на проблема.

Изборът на държава, върху която да е фокусирано вниманието в настоящата разработка, не е извършен случайно. Република Косово е „най-младата“ и най-малка (по площ) държава на Балканите. Същевременно, през годините, последвали военния конфликт от 1999г., както и след обявяването на независимостта на Република Косово през 2008г., страната

привлича все повече чуждестранни инвеститори от целия свят, а икономическите ѝ показатели са в непрестанен ръст. Засиленото присъствие на международни организации (ЕС, ООН, ОССЕ, НАТО и др.) гарантира стабилност и сигурност в развитието на Косово и осигурява изграждането на съвременна държавна администрация.

Въз основа на извършените в разработката проучвания, анализи и оценки са изведени основните проблеми, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма, както по отношение на Република Косово, така и по отношение на останалите държави от Балканския полуостров. Въз основа на получените резултати са систематизирани изводи и препоръки за повишаване капацитета на държавите от региона за ограничаване на негативните ефекти от навлизане на парични потоци с незаконен произход в икономиките им.

2. ОБЕКТ И ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Обект на изследването са институциите за финансово разузнаване на Република Косово, както и тези на страните от Балканския полуостров и региона. **Предмет на разработката** са мерките, които се предприемат от страна на държавните и международни институции, за превенция на изпирането на пари и финансиране на тероризма.

3. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ТЕЗА

Изследователската теза, която се отстоява в дисертационния труд, се формулира, както следва: *Ефективната превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма се постига чрез съвместна работа на финансовите институции и държавната администрация на национално ниво, както и международно сътрудничество с чуждестранни администрации и интернационални организации, позволяващо обмен на опит, кадри, информация, регулации и „добри практики“.* В този аспект, въпреки че изследването е насочено основно към административния капацитет на Република Косово за превенция и

противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма, анализът обхваща и възможностите за сътрудничество и взаимопомощ от страна на местните и чуждестранни администрации и международни организации. От тази гледна точка, при използване на обобщението *„институции, участващи в превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма“*, се има предвид не само администрациите, пряко свързани с разследването на тези престъпления (звена за финансово разузнаване, полиция, прокуратура), но също и останалите държавни администрации, имащи отношение към тях – данъчна и митническа администрация, централна банка, органи за финансов надзор, както и представители на финансовия сектор – банки, застрахователни компании, пенсионни дружества, финансови посредници и др. Изложената изследователска теза на разработката обхваща именно сътрудничеството между всяка една от тези институции, както в национален, така и в международен аспект.

4. ЦЕЛ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основна цел на дисертацията е да се представят и анализират основните проблеми, съпътстващи изграждането и поддържането на действащ механизъм за финансово разузнаване в Република Косово, въз основа на което да се извлекат ползите от този механизъм за страните от Балканския полуостров и в частност за България.

5. ЗАДАЧИ И МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Реализацията на така формулираната цел предполага решаването на следните конкретни **задачи**, определящи логиката на изследването:

1. Да се анализират проблемите, свързани с изпиране на пари, финансови потоци от престъпна дейност и финансиране на тероризма, както и влиянието им върху финансовата система и икономиката.

2. Да се обобщи националната и международна практика в областта на финансовото разузнаване, превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма.
3. На основата на критичен анализ на предшестващите теоретически и методологически изследвания, да се определи мястото и ролята на институциите за финансово разузнаване.
4. Да се направи опит за измерване и оценка на процесите по изпиране на пари в Косово и държавите от Балканския полуостров, въз основа на което да се изведат някои изводи и тенденции, характерни за региона.
5. Да се представят и анализират основните предизвикателства и постигнатите резултати при изграждането на институциите за финансово разузнаване на Република Косово.
6. В резултат на извършения анализ, да се изведат препоръки за усъвършенстване на съществуващите и предприемане на нови мерки за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма, както в национален, така и в международен аспект.

В **методически аспект** изследването се базира върху използването на методите на системния, факторния и сравнителния анализ, статистическата обработка на емпиричните данни, както и графическата интерпретация на разглежданите явления и процеси.

6. СТРУКТУРА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Дисертационният труд е с обем 167 страници, структуриран в четири глави, както следва:

Въведение – 5 стр.

Глава I. Финансово разузнаване – основен механизъм за противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма – 28 стр.

1.1. Изпиране на пари, финансиране на тероризма и роля на финансовото разузнаване в борбата срещу тях – 9 стр.

1.2. Международни стандарти и законодателство – 9 стр.

1.3. *Връзката между изпирането на пари и икономиката в сянка* – 10 стр.

Глава II. Международно фискално сътрудничество и обмен на финансово-разузнавателна информация – 26 стр.

2.1. *Международни организации за превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма* – 4 стр.

2.2. *Международно сътрудничество в борбата с финансовите престъпления и данъчните измами* – 12 стр.

2.3. *Международен обмен на финансово-разузнавателна информация при противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма* – 10 стр.

Глава III. Измерване и оценка на процесите по изпиране на пари в Косово и държавите от Балканския полуостров – 31 стр.

3.1. *Измерване на зависимостта между процесите по изпиране на пари и икономическия растеж на Косово за периода от 2006 до 2016* – 9 стр.

3.2. *„Гравитационен“ модел за измерване нивото на изпиране на пари в държавите от Балканския полуостров* – 12 стр.

3.3. *Оценка на процесите по изпиране на пари в Косово и държавите от Балканския полуостров* – 10 стр.

Глава IV. Изграждане на институциите за финансово разузнаване на Република Косово – проблеми и предизвикателства – 37 стр.

4.1. *Финансово-икономически последици от навлизането на парични средства от престъпна дейност на територията на Косово* – 6 стр.

4.2. *Приносът на UNMIK при изграждане институциите за финансово разузнаване на Косово* – 12 стр.

4.3. *Приносът на EULEX при изграждане институциите за финансово разузнаване на Косово* – 13 стр.

4.4. *Предизвикателства пред Косово след оттегляне на международното присъствие в областта на финансовото разузнаване* – 6 стр.

Заклучение – 8 стр.

Използвани източници – 115 бр. цитирани литературни източници

Приложения – 19 бр. приложения, съдържащи входни данни и резултати

7. ПРИЛОЖИМОСТ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Развитите в дисертационния труд теоретични постановки, достигнатите емпирични резултати от изследването, както и направените обобщения и изводи, имат за цел, от една страна, да се очертаят основните проблеми и предизвикателства, свързани с превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма в държавите от Балканския полуостров, от друга страна, да се изведат някои основни препоръки за повишаване ефективността на предприеманите мерки за превенция.

За целите на анализа, при изготвянето на дисертационния труд са използвани два метода за измерване и оценка на процесите по изпиране на пари, които до този момент не са използвани по отношение на държавите от Балканския полуостров. На първо място е приложен метода на регресионно-корелационния анализ за оценка на зависимостта между процесите по изпиране на пари и икономическия растеж на Косово. Освен това, за постигане на поставените пред разработката цел и задачи, е приложен „Гравитационен модел“ за измерване нивото на изпиране на пари в държавите от Балканския полуостров. Изведените в разработката резултати, получени въз основа на приложените модели за оценка, не претендират за абсолютна точност, поради ограниченост на официално публикуваните данни и информация, необходими за прилагането на тези модели. Въпреки това, те представляват една фундаментална основа за провеждане на бъдещи изследвания по темата, с оглед задълбочаване на предприеманите от компетентните органи действия за измерване и оценка на ефектите от капиталите с незаконен произход, навлизащи в икономиките на страните от региона.

II. ОСНОВНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ВЪВЕДЕНИЕ

По-голямата част от незаконните действия се извършват с една единствена цел – пари. Ако парите са придобити по престъпен начин, те са неизползваеми, докато първоначалният (незаконен) източник не бъде прикрит или за предпочитане – заличен. По този начин динамиката на изпирането на пари стои в основата на много от световните социални и икономически проблеми. В днешно време изпирането на пари се е превърнало в една от най-печелившите престъпни дейности в света.

Въпреки че понятието „*изпиране на пари*“ дълги години се асоциира с наркотрафик и организирана престъпност, след атентатите от 11.09.2001г. се обръща все по-голямо внимание на финансирането на тероризма. Изпирането на пари, придобити по незаконен начин, представлява процеса на тяхната легализация, т.е. прехвърлянето им от сенчестата (неформална) към официалната икономика, което позволява въпросните средства да се ползват законно. При „изпирането“, истинският източник на приходи се прикрива, а реалните сделки се подменят с фиктивни. В условията на глобализация, за целите на изпирането на пари, често се използват офшорните центрове и данъчните убежища, чиито финансово-банкови системи гарантират анонимността и конфиденциалността на клиентите-бенефициенти.

Изпирането на пари подпомага и улеснява глобалната престъпна дейност. Финансирането на тероризма е основният механизъм за стимулиране на насилствените атаки, извършвани от фанатици. Ако някога успеем да намалим размера на финансовите потоци, които са в основата на тези дейности, ние ще бъдем в състояние да се справим и със самите проблеми, които ги пораждат. Престъпниците и терористите не показват уважение към законите, добрите нрави и най-вече – към човешкия живот. Те биха направили всичко, което е по силите им, за да заличат следите от техните престъпления, а когато се касае за терористи – да гарантират, че

средствата са на разположение, когато и където имат нужда от тях, за да изпълнят поставените си цели.

Изпирането на пари е световен проблем, който сериозно вреди на икономическото развитие, отклонява значителни ресурси, които биха могли да бъдат използвани за стимулиране на икономиката, подкопава доверието в държавните институции и заплашва сигурността на хората. Една ефективно действаща система за финансово разузнаване може да бъде значителна пречка при изпирането на пари, както и за престъпленията, които генерират нелегални парични потоци. Звената за финансово разузнаване играят важна роля за предотвратяване изпирането на пари, особено в началния етап, съпътстващ извършването на престъплението, при който от съществено значение е бързото и точно предаване на информация от частния (бизнес) сектор към правоохранителните органи.

След конфликта от 1999г. Косово се превърна в атрактивно място, както за легализиране на финансови потоци със съмнителен произход, така и за организиране и финансиране на екстремистки ислямски организации. Това от една страна се подпомага от внезапния приток на чуждестранни инвестиции, а от друга се дължи на все по-мощното навлизане на хора и организации, проповядващи екстремистки идеологии.

Осъзнавайки сериозността на проблема, още след приключването на конфликта, международната общност предприема мерки за ограничаване на престъпленията, извършвани на територията на Косово, свързани с корупция, изпиране на пари и финансиране на тероризма, трафик на хора и наркотици, както и други форми на икономически и финансови престъпления. Мерките са свързани основно с предоставяне на техническо сътрудничество при съставянето на законодателните разпоредби, както и съдействие за изграждане на действащи механизми за предотвратяване на тези престъпления.

На 10 юни 1999г., след подписването на мирното споразумение в Куманово, Косово преминава под юрисдикцията на ООН, като Световната

организация създава специална администрация, отговаряща за управлението на територията, наречена „*Временна административна мисия на ООН в Косово*“ (UNMIK). Наред с дейностите по възстановяване и поддържане на мира в региона, мандата на мисията на ООН включва и изграждането на система за противодействие на икономическите и финансови престъпления. По този начин, изцяло съобразявайки се с особения статут на територията, нестихващото вътрешно напрежение, както и международния интерес, се поставят основите на институциите за превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма в Косово.

ГЛАВА I. ФИНАНСОВО РАЗУЗНАВАНЕ – ОСНОВЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ И ФИНАНСИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА.

1.1. ИЗПИРАНЕ НА ПАРИ, ФИНАНСИРАНЕ НА ТЕРОРИЗМА И РОЛЯ НА ФИНАНСОВОТО РАЗУЗНАВАНЕ В БОРБАТА СРЕЩУ ТЯХ.

Да се даде точна дефиниция на понятието „*изпиране на пари*“ не винаги е лесно. Терминът започва да се използва през 20-те години на миналия век в САЩ, когато престъпни групировки са прекарвали незаконно придобитите си парични средства през привидно легални фирми, в най-честите случаи – автомивки и индивидуални перални. Процесът претърпява усъвършенстване през последните години, като развитието на технологиите и навлизането на електронните разплащания улесняват достъпа и усложняват проследяването на реалните сделки. В днешно време престъпниците се възползват от всички възможни способности за финансови трансакции, за да легализират парите си. Сделки с недвижими имоти, кредитни институции, застрахователни полици са една малка част от инструментите за узаконяване на „*мръсни*“ пари.

Въпреки че значението на термина „*изпиране на пари*“ се променя през последните години, той не трябва да се бърка с понятието

„финансиране на тероризма“. Класическите разбирания за изпиране на пари не могат да бъдат приложени по отношение финансирането на тероризма. В основата на изпирането на пари стои „изчистването“ на огромни суми, придобити по незаконен начин. От друга страна, при финансирането на тероризма се разчита на значително по-ограничен бюджет. Тъй като сумите, използвани за финансиране на терористични операции са сравнително ниски, често за регулаторните институции е невъзможно идентифицирането на рискови клиенти само чрез анализ на финансовите им транзакции.

Негативните последици от изпирането на пари и навлизането на финансови потоци с нелегален произход в икономиката могат да бъдат разделени на две основни групи:

- **Последици, спомагащи развитието и разпространението на транснационалната организирана престъпност.** Детайлен преглед на данните от извършени проучвания на инвестиционната дейност, извършвана от престъпни организации показва, че склонността към реинвестиране на приходите отново в незаконна дейност, е най-силно изразена при наркотрафикът. С други думи, приходите от продажба на наркотици стимулират наркотрафика в най-голяма степен, сравнено с приходите от други престъпни дейности. Тази зависимост намира основно отражение в увеличаване на здравословните проблеми в обществото. Друг основен социално-икономически проблем на обществото, свързан с престъпността, е корупцията. Наличните данни показват пряка зависимост между увеличаването на паричните потоци от нелегална дейност и корупцията.
- **Последици от изпирането на незаконни финансови потоци.** Основните негативни аспекти във финансово-икономически план, предизвикани от навлизането на незаконни капитали, са свързани с: проблеми с поддържането на устойчив икономически растеж; нестабилност във финансовия сектор с макроикономически

последници; ограничени възможности за разграничаване на изпирането на пари от първоначалните престъпления; риск за репутация на финансовите центрове; риск от международни санкции.

Основна роля при предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма имат звената за финансово разузнаване (ЗФР). През последните години все повече се засилва тяхната роля във връзка с опазването на националната сигурност на държавите и безпроблемното функциониране на финансовите им системи. В най-общи линии, ЗФР представляват специализирани структури на държавната администрация, които изпълняват функции по превенция, разкриване и противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма.

Основната функция на всяко ЗФР е да приема, изисква и анализира финансова информация, както и да я предоставя на компетентните органи за предприемане на последващи действия. За да функционира правилно, ЗФР трябва да е в състояние да получава своевременен достъп до информация от финансовите институции, държавната администрация и правозащитните органи. От тази гледна точка, съществуват четири модела ЗФР, в зависимост от мястото, което заемат в държавния апарат: съдебен; правоприлагащ (полицейски); административен и хибриден модел.

Въз основа на получаваната от разнообразни финансови институции информация под формата на доклади и уведомления, както и допълнително събраните данни, ЗФР се превръща в хранилище на важна финансова информация, която може да се окаже от решаващо значение за подпомагане на правоприлагащите органи в хода на извършваните разследвания.

1.2. МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ И ЗАКОНОДАТЕЛСТВО.

През 1990г. Работната група за борба с финансовите злоупотреби „*Financial Action Task Force*“ (FATF) приема 40 препоръки, които държавите следва да предприемат за превенция на изпирането на пари. След събитията от 11 септември 2001г., FATF разширява обхвата на дейността си, като включва и разработка на осем специални препоръки срещу финансирането на тероризма, като през 2004г. е публикувана и допълнителна – девета препоръка. Същевременно са предприети действия за усъвършенстване на приетите през 1990г. препоръки на база натрупания през годините опит. Препоръките (*40+9 Recommendations*), приети от FATF, се считат за основни международни стандарти в областта на борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма, поради което Работната група осъществява оценка на мерките, прилагани, както в държавите, членуващи в нея, така и в други страни.

През 2012г. FATF извършва цялостно преразглеждане на приетите препоръки и извършва необходимите корекции с цел засилване на глобалните защитни мерки за запазване сигурността на финансовите системи на страните и разработване на по-сериозни средства за борба с финансовите престъпления. Разширяването на приетите мерки в областта на превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма цели справяне с новите заплахи, като например разпространението на оръжия за масово поразяване, както и създаване на по-ясни и по-строги правила за справяне с корупцията.

Европейската комисия е приела четири основни директиви, във връзка с мерките, които следва да се предприемат от държавите-членки на Европейския съюз, срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма. Първата директива е от 1991г. и изисква от всяка държава-членка да предприеме действия, с които да задължи финансовите институции да установяват идентичността на своите клиенти и да сигнализират при извършени съмнителни финансови операции от тях. През 2001г. е приета втора директива, която добавя нови видове престъпления и

разширява обхвата на институциите, които следва да анализират клиентите си и да сигнализируют при извършени съмнителни сделки. В резултат на събитията от 11 септември 2001г., през 2003г. от FATF са разработени осем нови правила, въз основа на които през 2005г. е приета трета директива. През 2015г. Европейската комисия приема четвърта директива, в която данъчните престъпления са включени в списъка на основните престъпления, свързани с изпиране на пари.

Препоръките на FATF и директивите на Европейската комисия представляват основните международни стандарти в областта на борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма. Освен тях в разработването на правила, процедури и препоръки са заети и множество международни организации, в т.ч. Световната банка, МВФ, Отделът за борба с наркотиците и престъпността към ООН (UNODC), както и частни организации – CELENT и Global Financial Integrity. Разработените от тези организации правила, препоръки и процедури, са подробно разгледани в дисертационния труд.

1.3. ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ И ИКОНОМИКАТА В СЯНКА.

Въпреки че основните последици от изпирането на пари и финансовите потоци от престъпна дейност имат до голяма степен криминален характер, не трябва да се подценява значението на социално-икономическите последици. Основната заплаха идва от способността на тези финансови потоци да насърчат икономическата сила на престъпните дейности, които стоят в основата им, като по този начин допринасят за тяхното развитие и разпространение. В допълнение, последващите дейности по изпирането на тези финансови потоци представляват потенциална заплаха за финансовата стабилност на засегнатите страни.

Най-дискутираните социално-икономически ефекти на тези финансови потоци включват: нарушение в разпределението на ресурсите; деформация на цените; нарушаване на потреблението и въздействие върху вноса; нарушаване на износа и потенциални проблеми, свързани с

инвестициите и икономическия растеж; нелоялна конкуренция; корупция; риск от нестабилност в реалния сектор; неравномерно разпределение на доходи и богатство; изопачаване на икономическата статистика, водещо до грешки при вземане на политически решения; подкопаване на доверието в институциите. Негативните аспекти на проявлението на тези ефекти са подробно анализирани в дисертационния труд.

На база изложените теоретични и научни постановки в първата част от дисертационния труд са формулирани някои основни **изводи и заключения**:

1. На първо място, изпирането на пари и финансирането на тероризма представляват специфичен тип престъпления, които при липса на адекватно противодействие, имат пряко негативно влияние върху финансовата система и икономиката на дадена страна. Развитието на финансовите пазари, банковите услуги, информационните технологии и либерализацията на международната търговия са предпоставки за стимулиране на изпирането на пари и извършването на финансови операции със съмнителни цели. Това налага постоянно усъвършенстване и обновяване на мерките за превенцията на тези престъпления.

2. През последните няколко десетилетия международната общност показва все по-голяма ангажираност за справяне с изпирането на пари и финансирането на тероризма. Представените в разработката основни конвенции, спогодби и препоръки са доказателство за волята на страните за борба с тези явления. Предприетите мерки от страна на международната общност през последните години налагат извода, че решенията за справяне с този тип престъпления следва да се търсят в съвместните координирани усилия на всички страни, а не в хаотичните действия на отделни държави.

3. За разлика от други типове престъпна дейност, негативният ефект на изпирането на пари има отражение в почти всички аспекти на обществения живот на дадена страна. Изследванията показват, че не всички чуждестранни инвестиции имат позитивен ефект върху

националната икономика, финансовата стабилност и социалната сигурност на страната. Паричните средства с незаконен произход, навлизащи в икономиката на страната винаги имат негативно съвкупно влияние в дългосрочен план.

ГЛАВА II. МЕЖДУНАРОДНО ФИСКАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО И ОБМЕН НА ФИНАНСОВО-РАЗУЗНАВАТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ.

2.1. МЕЖДУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ И ФИНАНСИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА.

Международните организации имат основна роля в борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма. В тази връзка, в разработката са разгледани основните организации, чиято дейност е свързана със защита на финансовите системи от навлизане на средства от престъпна дейност, изпиране на пари и финансиране на терористични организации, в т.ч. Звеното за противодействие изпирането на пари към ООН (*AML Unit – UNODC*); Комитета за наблюдение и оценка на спазването на международните стандарти за противодействие на изпирането на пари и финансирането на тероризма (*MONEYVAL*); Групата от ЗФР на държави от целия свят (*EGMONT*); Работната група за борба с финансовите злоупотреби (*FATF*). Дейността на тези организации е подробно разгледана в дисертационния труд.

2.2. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО В БОРБАТА С ФИНАНСОВИТЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ И ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ.

През последните години се увеличава сложността, с която се изпълняват финансовите престъпления, като все повече нараства дяла на международните измами. Същевременно в международно отношение се откроява ролята на данъчните администрации в разкриването и превенцията на тези престъпления, в хода на предприеманите от тях мерки за борба с данъчните измами. До голяма степен тази роля се дължи на

сътрудничеството им, както с чуждестранни данъчни администрации, така и с национални и международни правоприлагащи органи.

В тази част от разработката е обърнато основно внимание на възможностите на различните институции за сътрудничество в борбата с финансовите и данъчни престъпления, като е направено сравнение между практиката в страните от Балканския полуостров. В тази връзка, при употребата на понятието *нарушение* в разработката, става дума за неспазване разпоредбите на съответното законодателство, а не за конкретен вид административно нарушение.

Във връзка с поставените цел и задачи на дисертационния труд, в тази част от разработката са анализирани моделите, прилагани в държавите от Балканския полуостров (12 държави), при изграждане на ключови агенции, чиято дейност е пряко свързана с борбата с данъчни и финансови престъпления.

Получените при анализа резултати могат да бъдат обобщени, както следва:

- В по-голямата част от разглежданите държави (9 от държавите), разследването на данъчни и финансови престъпления се извършва от специален криминален отдел в данъчната администрация или от специална агенция, която е част от Министерство на финансите. Само в три от разглежданите държави (в т.ч. България) разследването на тези престъпления се извършва от следствените органи на полицията и/или прокуратурата на страната.
- В 10 от разглежданите държави митниците са обособени в агенции, чиято дейност е отделена от тази на данъчната администрация. Единствено Босна и Херцеговина и Словения са изградили общи приходни агенции, съчетаващи функциите на митници и данъчна администрация. В 9 от разглежданите държави, разследванията на престъпления, свързани с митническото законодателство, се извършват от митниците или от специална агенция, в обхвата на Министерство на финансите. Единствено в

Македония, Словения и Сърбия този тип престъпления се разследват изцяло от органите на полицията и прокуратурата.

В тази част от разработката са разгледани основните инструменти за международно сътрудничество, които имат отношение към превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма. Разгледани са различните видове спогодби, споразумения и системи за обмен на информация във връзка с данъчното облагане и митническия контрол и инструменти във връзка с финансовия надзор.

2.3. МЕЖДУНАРОДЕН ОБМЕН НА ФИНАНСОВО-РАЗУЗНАВАТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ ПРИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ И ФИНАНСИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА

Във връзка с поставената цел на разработката са анализирани моделите, прилагани в държавите от Балканския полуостров, при изграждане и функциониране на техните звена за финансово разузнаване (ЗФР). Получените при анализа резултати могат да бъдат обобщени, както следва:

– Звената за финансово разузнаване на по-голямата част от разглежданите държави (8 от държавите) са изградени като независим орган в състава на Министерство на финансите. Българското ЗФР (САД-ФР ДАНС) е единственото от разглежданите страни, което не попада в нито един от посочените в разработката модели. Дейностите по финансово разузнаване в Република България са възложени на агенция, която е в състава на „контраразузнавателната“ администрация на страната. По този начин финансовото разузнаване в България е отделено, както от финансовия сектор, така и от органите, разследващи извършените престъпления и тези, налагащи наказания.

В тази част от разработката са изложени различните инструменти за сътрудничество, във връзка с превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма. Разгледана е ролята на многостранните

споразумения за сътрудничество и сключените между държавите от Балканския полуостров споразумения за взаимно сътрудничество.

В заключение на изложеното, в тази част от разработката могат да се изведат следните по-важни **изводи и заключения**:

1. Изпирането на пари и финансирането на терористични организации представляват специфичен вид престъпления и борбата срещу тях би следвало да се извършва с неконвенционални средства. Основна роля тук играе информацията и по-специално способността на органите, осъществяващи разследване и превенция, да получават своевременно надеждна, ясна и конкретна информация за лица, сделки, транзакции и операции със съмнителен характер. Голяма част от тази информация е на разположение в институциите от финансовия сектор на отделните страни – както на тези от частния сектор, така и на държавните регулаторни и контролни органи.

2. Публикуваните данни в годишните доклади на ЗФР на държавите от Балканския полуостров свидетелстват за добро ниво на сътрудничество от страна на банките и останалите финансови институции, което е пряко следствие от мерките, предприети от страна на държавните органи за стимулиране на съдействието и затягане на контрола над тези институции. Същевременно данните сочат, че все още е твърде малко информацията, получавана от останалите държавни органи, както и частните институции, опериращи извън финансовата сфера (нотариуси, адвокати, организатори на хазартни игри, строителни компании, счетоводители).

3. Във връзка с повишаващата заплахата от навлизане на капитали с незаконен произход, за всяка една от балканските държави възниква необходимост от предприемане на допълнителни мерки за превенция на този тип действия.

ГЛАВА III. ИЗМЕРВАНЕ И ОЦЕНКА НА ПРОЦЕСИТЕ ПО ИЗПИРАНЕ НА ПАРИ В КОСОВО И ДЪРЖАВИТЕ ОТ БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ.

3.1. ИЗМЕРВАНЕ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ ПРОЦЕСИТЕ ПО ИЗПИРАНЕ НА ПАРИ И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ НА КОСОВО ЗА ПЕРИОДА ОТ 2006 Г. ДО 2016 Г.

Въз основа на извършения в разработката анализ се достига до извода, че превантивните мерки, които се предприемат в отделните страни, следва да бъдат съобразени с наличието (или отсъствието) на връзка между изпирането на пари и темповете на икономически растеж на съответната държава. Резултатите от други подобни проучвания сочат, че в държави, в които се наблюдава положителна зависимост, мерките за превенция на изпирането на пари могат да имат и негативен аспект, тъй като ако незаконно придобитите средства не бъдат легализирани, те ще се използват като капитал за допълнително развиване на нелегалните дейности. По отношение на Република Косово, до този момент все още не е извършвано статистическо проучване, което да анализира връзката между тези две величини.

Основно затруднение при извършване на измерването представлява липсата на достатъчно достоверна информация за годишния размер на средствата, предмет на изпиране в Косово, както и броят извършени престъпления, свързани с изпиране на пари. Поради тази причина, за целите на анализа са използвани данни за паричните операции, извършени в брой, на стойност над 10 хил. евро и броят доклади за съмнителни операции, свързани с изпиране на пари, посочени в годишни отчети за дейността на Звеното за финансово разузнаване на Косово; броят образувани досъдебни производства, свързани с финансови престъпления, по данни на разследващите органи в Косово, както и стойността на БВП на страната, по данни на Световната банка.

Резултатите от извършените в разработката линейно-регресионни анализи показват наличие на ясно изразена положителна зависимост на

стойността на БВП на Република Косово от процесите в страната, свързани с изпиране на пари. В заключение, въз основа на анализиранияте данни се установява, че при праг на значимост 1-3%, процесите, свързани с изпиране на пари в Република Косово имат положително влияние върху икономическия растеж на страната (измерен чрез БВП).

3.2. „Гравитационен“ модел за измерване нивото на изпиране на пари в държавите от Балканския полуостров.

Някои от основните проблеми при изследването на изпирането на пари в международен аспект са свързани с правилното установяване и измерване на паричните потоци с незаконен произход, които навлизат в икономиката на дадена страна с цел да бъдат легализирани. В тази част на разработката е направен първия, до този момент, опит за количествено измерване на изпирането на пари в държавите от Балканския полуостров, прилагайки разработеният през 1995 г. от Джон Уокър и доразвит през 2009 г. от Бригите Унгер, модел за измерване (*Гравитационен модел на Уокър*).

Като входни данни за извършване на изчисленията при анализа са взети предвид следните данни за държавите от Балканския полуостров: нивото на банкова тайна; оценка на предприеманите мерки за борба с изпирането на пари; нивото на корупция; оценка на върховенството на закона; опасността от възникване на военни и др. конфликти; нивото на политическа и икономическа стабилност; размер на БВП на глава от населението; оценка на езиковите и културни прилики/разлики между държавите; оценка на търговските взаимоотношения, както и физическото разстояние между основните градове на разглежданите държави. Въз основа на използваните входни данни, както и изложените в дисертацията допускания на прилагания модел, са изведени резултати за съотношението на капиталите с незаконен произход, навлизащи за легализиране във всяка една от държавите от Балканския полуостров, както и съотношението на капиталите с незаконен произход, изпращани към всяка една от тези

държави, с цел да бъдат легализирани. Получените резултати показват, че въпреки относителната географска близост между всяка една от разглежданите държави, нивото на „привличане“, в качеството им на дестинации за легализиране на незаконно придобити капитали, варира в широки граници.

Както многократно се посочва в теоретичната част на разработката, действията, предприемани от престъпниците често са лишени от икономическа логика, а по-скоро се основават на субективни фактори. В конкретния случай, при ограничен избор от държави, в които да легализират незаконно придобитите средства, престъпниците е логично да обръщат по-голямо внимание на фактори като физическа близост, езикови и културни прилики, отколкото на търговско-икономически фактори. Приемайки тази хипотеза, не са изненадващи резултатите, които сочат, че трите основни балкански държави, от които се насочват незаконни капитали към икономиката на Република Косово, съответстват на трите основни балкански дестинации за инвестиране на незаконни капитали, генерирани в Косово – Албания, Македония и Сърбия. Логично, водещо е значението на Албания, с която Косово споделя обща граница, език, култура, вероизповедание и др.

Въз основа на резултатите от извършения в тази част от разработката анализ могат да се формулират следните основни **изводи и заключения**:

1. При извършения линейно-регресионен анализ е установена ясно изразена положителна зависимост между стойността на БВП на Република Косово и процесите в страната, свързани с изпиране на пари. В тази връзка е нормално да се очаква, че след изпиране на незаконните средства, те са готови да се върнат в икономиката на страната, като предоставят средства за инвестиции и потребление, а оттам и икономически растеж. Именно поради тази причина, в държави с такъв тип ясно изразена зависимост следва да се подхожда с изключително внимание при избор на мерки за превенция навлизането на незаконни капитали в икономиката на страната.

Решението да се предприемат мерки срещу изпирането на незаконни капитали вместо срещу престъпната дейност, която ги генерира, може да доведе до увеличаване на инвестициите в такъв тип дейности. В случая е важно да бъде отчетен задържащия ефект на мерките срещу легалното инвестиране на незаконните печалби, както и редица други дългосрочни ефекти, ограничаващи престъпната дейност.

2. Резултатите от приложения „Гравитационен модел“ за оценка на процесите по изпиране на пари в държавите от Балканския полуостров показват недвусмислено, че „близостта“ на някои от тези държави е предпоставка за предпочитанията на престъпниците да изпират незаконните си капитали именно там. Същевременно „отдалечеността“ между някои държави е предпоставка за ограничаване на движението на незаконно придобити капитали между тях. Тези резултати налагат обмисляне на специфичен подход при превенцията на навлизането на такъв тип капитали, произхождащи от различните държави в региона.

3. Не на последно място, следва да се обърне внимание на липсата на официална информация по отношение на приходите, генерирани от престъпна дейност, размера на паричните средства, които подлежат на изпиране, както и ефективността на мерките за превенция на този тип действия. Това до голяма степен затруднява правилния избор на адекватни мерки за противодействие, както на изпирането на пари, така и на престъпленията, които ги генерират. Нужно е да се установи кои са основните държави, които генерират такъв тип приходи, както и кои са основните дестинации за легализирането им. От значение е също така и видът на престъпленията, генериращи най-големи приходи в региона.

ГЛАВА IV. ИЗГРАЖДАНЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА ФИНАНСОВО РАЗУЗНАВАНЕ НА РЕПУБЛИКА КОСОВО – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА.

През последните три десетилетия независимостта на Косово е тема на множество международни спорове, както в политически, така и в културен, икономически, демографски, исторически и др. аспекти. От представеното в разработката става ясно, че борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма е неефективна без активно сътрудничество между администрациите на отделните държави. За да не се навлиза ненужно в тази проблематика, извършеният в разработката анализ избягва /доколкото е възможно/ засягане на темата за независимостта на Косово, като се обръща основно внимание на постигнатото в областта на финансовото разузнаване и превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма, след конфликта от 1999 г.

4.1. ФИНАНСОВО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОСЛЕДИЦИ ОТ НАВЛИЗАНЕТО НА ПАРИЧНИ СРЕДСТВА ОТ ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ НА ТЕРИТОРИЯТА НА КОСОВО.

Няколко години след обявяването на независимост на най-новата балканска държава, проблемът с изпирането на пари в Косово се смята за широко разпространен, а предприеманите мерки от страна на държавните институции са все още в начален стадий. Корупция, укриване на данъци и финансови престъпления, злоупотреби с обществени поръчки и приватизационни сделки са най-често срещаните престъпления, свързани с изпиране на пари в Косово.

По данни на Бюрото за международни дейности по наркотиците към Държавния департамент на САЩ, голяма част от средствата с престъпен произход се изпират в различни области от икономиката на Косово. Съгласно публикуваните данни, значителни по размер парични суми със съмнителен произход се инвестират в строителство, недвижими имоти, ресторанти, барове, хазартни игри и спортни залагания. Освен това, добре развитият неформален сектор от икономиката на Косово (26%-35% от БВП) създава благоприятна среда за легализирането на такъв тип средства.

Интензивното развитие на строителния сектор в страната през последните години осигурява подходяща среда за легализиране на средства със съмнителен произход.

Бизнес средата, до която водят този тип обстоятелства, оказва отрицателно въздействие върху икономиката, особено на развиващите се страни. Корупцията, неформалната икономика и нелоялната конкуренция, съчетани заедно, могат да доведат до неконкурентна среда, в която пазарът да не успее да разпредели ефективно ресурсите си поради нарастващите разходи за бизнеса и намаляване производителността на труда. Освен това, инвестициите, както местни, така и международни, се отклоняват от икономиката, което допълнително забавя темпа на растеж на страната.

4.2. ПРИНОСЪТ НА UNMIK ПРИ ИЗГРАЖДАНЕ ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА ФИНАНСОВО РАЗУЗНАВАНЕ НА КОСОВО.

На 10 юни 1999г. Съвета за сигурност на ООН приема резолюция 1244, която поставя началото на Временната административна мисия на ООН в Косово (*UNMIK – United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*), с което се отбелязва крайт на военните операции на НАТО в региона. Съгласно приетата резолюция, целта на мисията е да се установи международно гражданско присъствие, което да осигури временна административна автономия и самоуправление на Косово в рамките на СР Югославия, създаващи условия за мирен и нормален живот на всички жители на Косово до окончателното определяне на бъдещия му статут. Налага се да бъдат изградени политическа власт, държавна администрация, бюджет, финанси, социална сфера, здравеопазване и др. По този начин временната мисия на ООН е натоварена не толкова с опазване на мира в региона, а по-скоро със създаване и поддържане на действаща администрация в условията на практически липсващи местни управленски структури. Същевременно новосъздадените структури следва да бъдат изградени по начин, който в бъдеще да им позволява поемане самоуправлението на Косово.

През 2004г. UNMIK издава Наредба 2004/2 от 05.02.2004г., с която се въвеждат основните норми за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма в Косово. Наредбата е изготвена в съответствие с препоръките на FATF и предвижда създаването на специализиран административен орган в състава на UNMIK, който да събира и анализира информация за съмнителни финансови операции, както и всяка друга информация, свързана с изпиране на пари и финансиране на тероризма – Център за финансова информация (*FIC-UNMIK*). На създадения Център за финансова информация са предоставени правомощия по събиране, анализ и разпространение на финансово-разузнавателна информация, както и осъществяване на надзор над докладващите институции.

Съгласно информацията в публикуваните доклади на Европейската комисия за напредъка на Косово, през периода от 2004г. до 2008г., се наблюдава изключителен напредък в изграждането на институции за борба с изпирането на пари, финансирането на тероризма, финансовите престъпления и корупцията в Косово. Постепенно започват да се провеждат обучения на местни служители, работещи в Централната банка, Полицията, Митниците и данъчната администрация, които впоследствие са командировани в *FIC-UNMIK*.

В тази част от разработката е извършена оценка на създаденото в обхвата на UNMIK звено за финансово разузнаване, въз основа на възможностите му да получава своевременно финансова информация от различни източници, както и способността му да предава анализирани данни към компетентните органи за извършване на разследване. Анализирана е динамиката в сътрудничеството между докладващите институции в Косово и звеното за финансово разузнаване (*FIC-UNMIK*), както и сътрудничеството между *FIC-UNMIK* и правоприлагащите органи, през периода от 2005г. до 2009г. Анализът е извършен въз основа на данни от годишните доклади за дейността на *FIC-UNMIK*, както и информацията в публикуваните доклади на Европейската комисия за напредъка на Косово. Във връзка с поставените цели и задачи на дисертационния труд, е

изследвана динамиката в броя и сумата на извършените парични операции в брой, надхвърлящи 10 хил. евро; броя получени уведомления за съмнителни операции, както и кадровия капацитет на звеното.

Въз основа на анализирания данни за периода от 2005 г. до 2009 г. са изведени някои проблеми, характеризиращи основните предизвикателства пред международните институции при изграждане на финансово-разузнавателната администрация на Косово след обявяване на независимия статут на държавата:

1. Въпреки доброто ниво на сътрудничество между търговските банки и звеното за финансово разузнаване, делът на информацията, получавана от останалите институции, остава все още твърде нисък. Особено впечатление в случая прави липсата на информация за съмнителни сделки от страна на другите държавни администрации /митници, данъчна администрация и др./.

2. За периода от 2004г. до 2010г. броят на неправителствените организации, регистрирани на територията на Косово нараства повече от два пъти. Въпреки това до 2010г. няма данни за подавани уведомления, свързани с получено от НПО финансиране с неустановен произход.

3. Неизясненият статут на територията – северно от гр. Митровица (Северно Косово) предразполага действащите в него финансови институции (клонове и филиали на сръбски институции) да не зачитат действащото в Косово законодателство, в т.ч. по отношение на мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма. Особено важен проблем в тази насока е все още ниската степен на сътрудничество от страна на основната финансова институция в района – *Komercijalna Banka Beograd*.

4. От представените данни става ясно, че не се упражнява достатъчен контрол върху институциите (както държавни, така от частния сектор) по спазване на мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма.

5. За да бъде ефективна бъдещата самостоятелна финансово-разузнавателна администрация на страната, тя трябва да е в състояние да обменя информация с чуждестранни администрации, включително и от държави, които не признават независимия статут на Косово.

4.3. ПРИНОСЪТ НА EULEX ПРИ ИЗГРАЖДАНЕ ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА ФИНАНСОВО РАЗУЗНАВАНЕ НА КОСОВО.

На 17.02.2008г. Събранието на Косово обявява Косово за независима и суверенна държава, като на 9 април е приета Конституцията на Република Косово, влязла в сила от 15.06.2008г. Конституцията е изготвена в съответствие с предложението за уреждане на статута на Косово, подготвено от Специалния пратеник на ООН Марти Ахтисаари, и предвижда значителна роля на Европейския съюз в Косово. През февруари 2008г. Съветът по общи въпроси и Съветът по външна политика на ЕС постигат съгласие за съвместно действие по създаване на мисия на Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС (ОПСО) в областта на върховенството на закона в Косово, наречена EULEX-Kosovo. Основната задача на мисията е да наставлява, наблюдава и съветва, като същевременно осъществява и изпълнителни функции. Въз основа на подписан меморандум между ООН и ЕС, през 2008г. по-голямата част от отговорностите и правомощията на UNMIK са прехвърлени към новосъздадената мисия на ЕС.

На 30.09.2010г. Събранието на Косово приема Закон за превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма. С приетия закон е създадено Звено за финансово разузнаване (*FIU-K*), като независим орган в състава на Министерство на финансите на Република Косово. FIU-K започва да функционира на 01.01.2010г., като в състава му влизат, както местни служители, така и командировани международни експерти от FIU-EULEX. Служителите на европейската мисия имат за задача да наставляват и наблюдават дейността на новосъздаденото звено за финансово разузнаване, като същевременно запазват и част от изпълнителските си

функции, свързани основно с подпомагане работата на Центъра за финансови разследвания към EULEX.

Основната промяна, извършена със създаването на FIU-K, е свързана с административното му позициониране. Въпреки че Центъра за финансово разузнаване е част от стълб „Полиция“ на EULEX и UNMIK, като самостоятелен орган FIU-K е изграден в състава на Министерство на финансите на страната. По този начин звеното за финансово разузнаване на Косово е създадено съобразно административния модел, по примера на повечето европейски държави. Една от основните задачи на новосъздадения орган е засилване на сътрудничеството с останалите държавни администрации. В тази връзка е предвидено в състава на FIU-K да бъдат командирани служители на полицията, митниците, данъчната администрация и Централната банка на Косово, които да координират обмяната на информация от и към тези институции. На същия принцип, през периода 2010г.-2014г., в състава на FIU-EULEX се командирват експерти от различни европейски администрации, в т.ч. и от Националната агенция за приходите на Република България.

Съгласно данните, публикувани в годишните отчети за дейността на FIU-K и докладите на международните институции, оценяващи напредъка на Косово, за периода от 2010г. до 2014г. се наблюдава изключителен напредък в сътрудничеството на FIU-K, както с месните институции, така и с международни партньори, в т.ч. INTERPOL, EUROPOL и чуждестранни финансово-разузнавателни администрации. Въпреки обявената през 2008г. независимост на Република Косово, страната все още не е член на ООН, което до голяма степен се отразява негативно на участието на държавни органи в международни организации, както и при сътрудничеството на тези органи с чуждестранни администрации от страни, които не признават независимият статут на Косово (Сърбия, Руската федерация, Индия, Китай и др.). Съществена роля при тези случаи имат международните мисии UNMIK и EULEX, които действат като посредници при отказ от сътрудничество на дадена страна или международна организация.

Приетите през 2008г. Закон №03/L-071 от 04.12.2008г. за данъчната администрация и данъчните процедури и Кодекс №03/L-109 от 10.11.2008г. за митата и акцизите, дават на данъчната администрация и митниците на Косово правомощия да разследват данъчни и митнически престъпления, в т.ч. престъпления – свързани с изпиране на пари. Освен това, с приетия през 2010г. Закон №03/L-209 от 16.08.2010г. на Централната банка на Република Косово са предоставени ограничени правомощия да извършва проверки, свързани с превенция на фалшифицирането и изпирането на пари. По този начин голяма част от дейностите, свързани с разследване на финансовите престъпления в Косово се извършва от данъчната администрация, митниците или Централната банка на страната, а не единствено от органите на полицията. Това осигурява достъп на всяка една от тези институции до информацията, съхранявана в регистрите на звеното за финансово разузнаване, при разследване на престъпления, свързани с изпиране на пари.

На следващо място, в разработката е извършен анализ на динамиката в основните показатели за оценка на дейността на звеното за финансово разузнаване на Република Косово за периода от 2010 го до 2016 г. Освен динамиката в показателите, анализирани за периода от 2005 г. до 2009 г., в случая е анализирана и динамиката в броя извършени проверки по спазване на разпоредбите за мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма, както и проведените обучения за разпознаване и докладване на съмнителни операции; получените и изпратени запитвания до местни и чуждестранни администрации.

4.4. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РЕПУБЛИКА КОСОВО СЛЕД ОТТЕГЛЯНЕ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРИСЪСТВИЕ В ОБЛАСТТА НА ФИНАНСОВОТО РАЗУЗНАВАНЕ.

Извършеният анализ на постигнатите от финансово-разузнавателната администрация на Косово резултати за периода от 2010г. до 2016г. сочат, че новосъздадената FIU-К успява да се справи с повечето от поставените

пред нея предизвикателства. Въпреки все още малкия брой подадени уведомления за съмнителни операции следва да бъде отчетена положителната тенденция към засилване на сътрудничеството между FIU-K и останалите държавни администрации, както и небанковите институции. Благодарение на диалога, постигнат от EULEX, е осигурено сътрудничеството на всички финансови институции, разположени на територията на Косово, в т.ч. и клоновете на сръбски банки и небанкови финансови институции, действащи на територията на Северно Косово. В международен аспект FIU-K постепенно се обособява като световно призната финансово-разузнавателна администрация – част от европейската мрежа от звена за финансово разузнаване.

Въпреки отбелязаните положителни тенденции в развитието на финансово-разузнавателната администрация на Косово, мерките за борбата с изпирането на пари, финансирането на тероризма и финансовите престъпления все още не дават желаните резултати. През 2016г. делът на сивата икономика в Косово достига 39% от БВП на страната, което я нарежда на челно място по този показател на Балканския полуостров, както и сред първите 5 държави в света. Високите нива на корупция, малкият брой влезли в сила осъдителни присъди за изпиране на пари и финансови престъпления, както и постоянният икономически растеж правят Косово привлекателна дестинация за узаконяване на парични средства със съмнителен произход.

Въпреки че законодателството на Косово в областта на наказателното преследване на финансови престъпления е изготвено в съответствие с международните стандарти в тази област, прилагането на това законодателство все още не е на нужното ниво. Основната причина за това е недостатъчната подготовка на служителите от държавните администрации относно мерките за разкриване и предотвратяване на финансовите престъпления и изпирането на пари.

Справянето с проблемите и предизвикателствата, свързани с превенцията на изпирането на пари, финансовите престъпления и

финансирането на тероризма в Косово основно зависят от политическата воля на управляващите. Не трябва обаче да се омаловажава ролята на чуждестранните партньори и международните организации, заети в тази сфера. На проведената на 1 февруари 2017г. среща в Доха FIU-K е приета за пълноправен член на международната група от звена за финансово разузнаване EGMONT. Това показва, че въпреки отказа на някои държави да признаят независимия статут на Косово, FIU-K отговаря на международните критерии и заема своето място в групата на европейските финансово-разузнавателни администрации. Въпреки това, сътрудничеството между FIU-K и администрациите на някои от държавите от Балканския полуостров все още остава на сравнително ниско ниво, в т.ч. администрациите на Сърбия, Гърция и България. Отчитайки повишението в стоковите и парични потоци от и към тези държави, сътрудничеството между администрациите е от решаващо значение за своевременното разкриване на съмнителните операции и защита на финансовите системи на страните.

Въз основа на анализа, извършен в тази част от разработката, могат да се изведат някои основни **изводи и заключения**:

1. От извършения анализ става ясно, че Косово разполага с достатъчни ресурси за борба с изпирането на пари и финансовите престъпления. За да бъде успешна тази борба обаче, решаваща роля имат, както волята на управляващите, така и готовността за сътрудничество от страна на международните организации и чуждестранни партньори. Единствено по този начин Косово би могло да се справи с изпирането на пари и съпътстващите го финансови и данъчни престъпления, сива икономика, корупция и организирана престъпност.

2. Република Косово все още показва слаби резултати в борбата с корупцията, финансовите и данъчни престъпления. Безспорно установената обвързаност на изпирането на пари с тези престъпления

налагат повишаване на ефективността на предприеманите мерки за превенцията на тези престъпления.

3. Държавните институции на Република Косово, поради разнообразни причини, все още не се допускат до участие в някои от важните международни организации, което ограничава възможностите за обмен на информация и съдействие по превенция на изпирането на пари. В тази връзка е нужна по-голяма ангажираност от страна на държавите, които са в непосредствена близост до Косово и особено страните-членки на ЕС – Гърция, България, Хърватия, Словения и Румъния.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на извършения анализ може да се направи обобщението, че въпреки постигнатия успех по отношение на стратегическата и законодателна рамка, напредъкът на Косово в борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма все още остава ограничен. Основният проблем на новосъздадената балканска държава продължава да е липсата на политическа и институционална ангажираност. В тази връзка от международното присъствие в Косово, в лицето на ЕС се изисква да призове отговорните институции да предприемат подходящи мерки, възпиращи навлизането на парични средства в икономиката на Косово, а от там и в икономиките на държавите от региона.

На база извършените анализи, критични оценки, основните по-важни резултати, до които се достига в дисертационния труд, могат да бъдат формулирани някои основни **изводи и препоръки**, разделени в три групи, както следва:

Препоръки към компетентните институции на Република Косово:

1. Следва да се предприемат действия (административни и законодателни) за засилване на ангажираността на неправителствените и религиозни организации в борбата с изпирането на пари и финансирането

на тероризма. Въпреки предприетите до момента действия, този тип организации продължават да показват ограничено желание за съдействие и деклариране на операции с парични средства със съмнителен произход.

2. Необходимо е засилване на координацията между държавните администрации, имащи отношение към изпирането на пари и финансирането на тероризма. Звеното за финансово разузнаване на страната следва да играе централна роля при организирането и изпълнението на съвместните действия.

3. Въпреки постигнатите добри резултати за относително краткото си съществуване, институциите на Косово, заети с превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма, е необходимо да повишат административния си капацитет, обезпечаващ тяхната дейност. Особено внимание следва да бъде обърнато върху подготовката на специално обучени служители и правилното им позициониране в администрацията – данъчна, митническа; Звено за финансово разузнаване, Централна банка, полиция, прокуратура и др.

4. Политическите партии и правителството на Косово трябва да демонстрират по-голямо желание за борба с изпирането на пари, неформалната икономика, корупцията и данъчните измами, като ограничат намесата в работата на компетентните институции и им гарантират достатъчна свобода на действие.

Препоръки към международните организации и ЕС:

1. Въпреки постепенното оттегляне на международното присъствие от Република Косово, ангажиментът на ЕС и останалите международни организации не трябва да отслабва, особено по отношение на мерките за превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма. Сега, след като „най-младата“ държава на Балканите разполага с необходимите законови регулации, административен, кадрови и технически капацитет за превенция на изпирането на пари, международните организации трябва да продължат да съдействат на институциите в страната за достигане на

задоволително ниво на ефективност. Необходимо е предприемане на конкретни действия за признаването на държавните институции на Република Косово от страна на останалите държави и международни организации.

2. ЕС, ООН, както и останалите организации, действащи на територията на Косово, разполагат с възможност за директен контрол върху прилагането на най-съвременните техники и стратегии за превенция на изпирането на пари и финансирането на тероризма в страната. В тази връзка е необходимо предприемане на настойчиви действия за „изкореняване“ на съществуващите проблеми в тази област.

Препоръки към компетентните институции на останалите държави от Балканския полуостров:

1. Извършеният в разработката анализ показва, че почти всяка една от държавите от Балканския полуостров до голяма степен подценява значението на Звеното за финансово разузнаване в борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма. В тази връзка е необходимо преразглеждане на мястото, ролята и функциите на този тип администрации с цел – обезпечаване на максимална ефективност на осъществяваните от тях действия. За правилно позициониране на ЗФР следва да се вземат предвид, както административните особености на съответната държава, така и позиционирането на звената в администрациите на останалите държави от региона. От това до голяма степен ще зависят възможностите за международно сътрудничество и съвместна дейност.

2. Разширяване на достъпа на ЗФР до информационните масиви на останалите държавни администрации. Практиката показва, че предоставянето на постоянен и неограничен достъп на ЗФР до информацията, съхранявана от данъчната и митническа администрация, централна банка, полиция, общини и др. повишава ефективността на действията по превенция на изпирането на пари и финансирането на

тероризма. В тази връзка би било редно да се помисли за предоставяне на възможност за бърз или автоматичен обмен на финансово-разузнавателна информация между държавите от Балканския полуостров, независимо от участието им в международни организации или наличие на спогодби, както и без оглед на политически неразбирателства.

3. Правилно определяне на компетентни органи, които да разследват престъпления, свързани с изпиране на пари и финансиране на тероризма. Въпреки специфичните особености на тези две групи престъпления, някои от държавите от Балканския полуостров (в т.ч. и България) продължават да възлагат разследването им на „конвенционални“ разследващи органи – полиция и/или прокуратура.

4. Засилване на сътрудничеството между държавите от региона в областта на финансовото разузнаване и превенцията на изпирането на пари. Следва да се има предвид, че този тип сътрудничество не трябва да обхваща единствено обмена на информация между финансово-разузнавателните администрации на страните. Когато става дума за потенциални случаи на изпиране на пари и/или финансиране на тероризма, от значение са всички възможности за обмен на финансова информация, в т.ч. данъчна, митническа, финансово-разузнавателна, както и всеки друг тип информация, свързана с изпиране на пари и финансиране на тероризма.

5. Сериозен проблем представлява липсата на официална информация по отношение на приходите, генерирани от престъпна дейност, размера на паричните средства, които подлежат на изпиране, както и ефективността на мерките за превенция на този тип действия. Това до голяма степен затруднява правилния избор на адекватни мерки за противодействие, както на изпирането на пари, така и на престъпленията, които ги генерират. В случая освен незабавни действия от страна на отделните държави, следва да се предприемат и съвместни мерки за установяване на размера и движението на парични средства с незаконен произход в региона като цяло.

Не на последно място, не трябва да бъде подценявана ролята на научно-образователните институции, като участници в превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма. Както се вижда от разгледаните в разработката основни проучвания, изследвания, измервания и анализи, имащи отношение към изпирането на пари, финансирането на тероризма и приходите от престъпна дейност са извършени от научни институции с финансово-икономически направление. Този тип научно-образователни институции разполагат с добре подготвени кадри, имащи специфични познания и умения, необходими за извършване на разнообразните дейности по анализ, оценка, наблюдение и измерване на процесите, свързани с навлизането на незаконни парични потоци в икономиката, както и тяхното легализиране. Освен това, тези институции разполагат с най-добрите ресурси за подготовка на финансови специалисти, които ще са в състояние да се справят с превенцията на сложните финансови операции, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма във все по-бурно развиващата се глобална икономика.

III. НАСОКИ ЗА БЪДЕЩИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Изпирането на пари, финансирането на тероризма, както и мерките за тяхната превенция са все още слабо изследвани от гледна точка на тяхното финансово-икономическо проявление. Голяма част от теоретичните постановки, анализи, проучвания и измервания, изложени в настоящата разработка, до този момент не са извършвани спрямо държави от Балканския полуостров. Всичко това обосновава извършването на бъдещи по-задълбочени изследвания по някои от поставените проблеми.

Както вече беше посочено, достигнатите в дисертационния труд резултати, не претендират за абсолютна точност, поради ограниченост на официално публикуваните данни и информация, необходими за прилагането използваните модели за оценка. Въпреки това, те представляват една фундаментална основа за провеждане на бъдещи изследвания по темата, с оглед задълбочаване на предприеманите от компетентните органи действия за измерване и оценка на ефектите от капиталите с незаконен произход, навлизащи в икономиките на страните от региона. Потенциални бъдещи изследвания по темата биха могли да бъдат извършени в две направления:

1. Както се посочва многократно в разработката, към настоящия момент все още е твърде оскъдна информацията за размера на паричните средства, изпирани чрез икономиките на държавите от Балканския полуостров. Въпреки че основните действия в това направление следва да бъдат извършени от компетентните държавни администрации, научно-образователните институции разполагат с достатъчно добре подготвени кадри за извършване на разнообразните дейности по анализ, оценка, наблюдение и измерване на сложните финансово-икономически процеси и явления, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма. Допълнителен принос към постигнатите резултати би имал анализ, извършен въз основа на данни за финансовите потоци, генерирани от всяко едно предикатно престъпление.

2. След получаване на достатъчно изчерпателна и достоверна информация за приходите, генерирани от престъпна дейност, размера на паричните средства, които подлежат на изпиране, както и ефективността на мерките за превенция на този тип престъпления, по отношение на разглежданите държави, може да се пристъпи към задълбочено изследване на международното движение на нелегалните парични потоци. Нужно е да се установи, кои са основните държави, които генерират такъв тип приходи, както и кои са основните дестинации за легализирането им. В този аспект, биха могли да бъдат анализирани по-голям набор от държави – от Източна Европа; страните-членки на ЕС или държави от целия континент.

IV. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основните научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд, могат да бъдат групирани, както следва:

1. В разработката са систематизирани основните теоретични постановки, имащи отношение към превенцията на изпирането на пари и финансирането на тероризма, като фокусът е поставен върху тяхното финансово-икономическо проявление. По този начин се ангажира вниманието на институциите от финансовия сектор към негативния аспект на тези явления, както и мерките за борбата с тях.

2. В дисертационния труд за първи път е приложен регресионно-корелационен анализ за оценка на зависимостта между процесите по изпиране на пари и икономическия растеж на държава от Балканския полуостров (Република Косово). Получените резултати от изследването стоят в основата на мерките, които следва да бъдат предприети за превенция на дейностите, свързани с изпиране на пари.

3. Също така, в разработката отново за първи път е приложен „Гравитационен модел“ за измерване нивото на изпиране на пари в държавите от Балканския полуостров. Въпреки че изведените чрез прилагане на модела резултати не претендират за абсолютна точност, те дават една фундаментална основа за провеждане на бъдещи изследвания по темата. Получените резултати очертават някои важни тенденции по отношение на „привлекателността“ на държавите от региона за легализиране на незаконно придобити капитали, които непременно следва да бъдат взети предвид при избор на адекватни мерки за превенция на навлизането им в икономиките на страните.

4. Въз основа на извършените в разработката проучвания, анализи и оценки, са изведени основните проблеми, свързани с изпирането на пари и финансирането на тероризма, както по отношение на Република Косово, така и по отношение на останалите държави от Балканския полуостров. Въз основа на получените резултати са систематизирани изводи и

препоръки за повишаване капацитета на държавите от региона за ограничаване на негативните ефекти от навлизане на парични потоци с незаконен произход в икономиките им.

V. СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ДОКТОРАНТА

ДОКЛАДИ:

1. Петров, Я. (2016). *Данъчен контрол върху интернет търговията в България*. Сборник „12-та международна научна конференция на младите учени ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ И ЕС: НАУКА И БИЗНЕС“, УНСС-София, стр. 514, ISBN:978-954-8590-41-9.

2. Петров, Я. (2016). *Роля на финансовата система при предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма*. Сборник „Промени в средата за сигурност. Лятна научна сесия на Юридическия факултет на ВСУ ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР – Варна“, юни 2016г., стр. 118, ISSN:1313-7263.

3. Петров, Я. (2017). *Укрепване на мерките за защита на финансовата и банковата система в България в областта на борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма*. Сборник „Международна научнопрактическа конференция 7-8 април 2017“, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, ISBN:978-954-23-1239-0.

СТАТИИ:

1. Петров, Я. (2015). *Влияние на финансовите потоци от престъпна дейност и прането на пари върху глобалната икономика*. Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, брой 8, стр. 473, ISSN:1313-6542.

2. Петров, Я. (2016). *Място и роля на службите за финансово разузнаване в съвременните финансови системи*. Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, брой 10, стр. 226, ISSN:1313-6542.

3. Петров, Я. (2017). *Развитие на интернет търговията в България – проблеми и предизвикателства пред контролните органи*. Колективна монография „Икономиката на България и ЕС: Наука и бизнес“, УНСС, стр. 472, ISBN:978-954-644-974-0.

4. Петров, Я. (2017). *Модели за изграждане на институционално сътрудничество в борбата с финансовите и данъчни престъпления.* Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, брой 11, стр. 118, ISSN:1313-6542.

5. Петров, Я. (2017). *Принос на международните мисии при изграждане институциите за финансово разузнаване на Република Косово.* Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, брой 13, стр. 196, ISSN:1313-6542.

VI. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ

Дисертационният труд в обем от 167 стр. под заглавие: „Проблеми и перспективи пред международното фискално сътрудничество при изграждане институциите за финансово разузнаване в Република Косово“ е автентичен и представлява собствена научна продукция на автора. В него са използвани авторски идеи, текстове и визуализация чрез графики, таблици и формули, като са спазени всички изисквания на Закона за авторското и сродните му права чрез надлежно цитиране и позоваване на чужда авторска мисъл, както и данни, включително:

1. Постигнатите в дисертационния труд резултати и изведени приноси са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.
2. Научните резултати, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

23.04.2018 г.
гр. Свищов

.....
/докторант Ярослав Петров/